

شرایط و احکام تجارت الکترونیک

نویسنده:

راضیه ممبینی

انتشارات رویش بهاری

(rooyeshebahari)

سرشناسه	: ممبینی، راضیه، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: شرایط و احکام تجارت الکترونیک / نویسنده راضیه ممبینی.
مشخصات نشر	: کرج: رویش بهاری، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۹۰ ص؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۱۸۶۵ - ۲ - ۷
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: حقوق تجارت (فقه) -- Commercial law (Islamic law)
موضوع	: قراردادهای الکترونیکی (فقه)
موضوع	: Electronic contracts (Islamic law)
موضوع	: Electronic commerce -- Religious aspects -- Islam
رده‌بندی کنگره	: BP۱۹۰/۱
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۷۲
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۹۶۹۵۷۰۲

شرایط و احکام تجارت الکترونیک

عنوان: شرایط و احکام تجارت الکترونیک

نویسنده: راضیه ممبینی

طراح جلد: گروه طراحی پلکان

ناشر: رویش بهاری

مدیرتولید: امیر حیدری

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۱۸۶۵ - ۲ - ۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شناسه: ۱۴۶۸

نوبت چاپ: اول تابستان ۱۴۰۳

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تهران، خیابان انقلاب، پلاک ۱۲۷۸، واحد ۹ - تلفن: ۳۶۶۳۱۳۸۷ - همراه: ۰۹۳۹۸۱۰۵۹۹۳

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۵

فصل اول: کلیات

تجارت الکترونیک.....	۹
تعریف حکم.....	۱۱
تعریف حکم فقهی.....	۱۱
تعریف حکم در حقوق.....	۱۲
اقسام حکم شرعی.....	۱۲
تعریف حکم وضعی و تکلیفی.....	۱۳
ارتباط حکم تکلیفی با وضعی.....	۱۳
مفهوم شرط.....	۱۵
انواع شرط.....	۱۷
شرط ابتدایی.....	۱۷
شرط ضمن عقد.....	۱۷
تجارت الکترونیک.....	۱۸

اگر مشتری شرط صفت کامل بودن و خوب بودن کالا را کرد و خلاف آن ثابت شد مشتری خیار تدلیس ثابت است.^۱

خیار تدلیس

خدعه و نیرنگ و فریب در قانون تجارت الکترونیکی به عنوان تخلف شناخته شده است اما در مورد خیار سخنی به میان نیامده است خیار تدلیس پس از عل به آن نوری است و اگر پس از علم به حق فسخ همین مقررات آن معامله را فسخ نماید خیار ساقط است.^۲ ماده ۴۳۹ قانون مدنی می گوید: اگر بایع تدلیس نموده باشد، مشتری حق فسخ بیع را خواهد داشت و همچنین بایع نیست به ثمن شخص در صورت تدلیس مشتری، به همان میزان که تدلیس در قراردادهای سنتی محقق می شود، حد قراردادهای الکترونیکی نیز چنین رخ می دهد، زیرا در این قراردادها فروش کالا اغلب بر پایه اوصاف صورت می گیرد و از آنجایی که تبلیغات در تجارت الکترونیکی نقش اساسی بر عهده دارد و یک ابزار اطلاعاتی است که مشتریان بالقوه را ترغیب به انعقاد قرارداد می کند. لذا امکان تحقق تدلیس و فریبکاری در روند تبلیغات و بازاریابی به چشم می خورد.^۳ به دلیل بستر مجازی قراردادهای الکترونیکی امکان تحقق تدلیس چند برابر قراردادهای سنتی شده و به این دلیل قانونگذار به ذکر قواعد و مقررات ویژه و ضمانت اجرایی خاص پرداخته است. البته چون قراردادهای الکترونیکی معمولاً در مقابل کالا یا خدمات پول پرداخت می شود نه کالا لذا تحقق تدلیس از سوی مشتری امکان پذیر نیست.^۴ تدلیس از نظر فقها دارای حرمت تکلیفی است و در معاملات برای حصول شرایطی که باعث تدلیس می شوند حق فسخ یا اصطلاحاً خیار تدلیس به وجود می آید.^۵

^۱ - شهید ثانی، تحریر الروض فی شرح اللمعه، ص ۲۰۷، امینی و آیتی.

^۲ - رضوی اصل، بررسی خیارات، صص ۱۲۵-۱۲۴.

^۳ - ابراهیم، تقی زاده، جایگاه خیارات در قراردادهای الکترونیکی، ص ۳۹.

^۴ - همان، ص ۴۴.

^۵ - حسین، جلاتی نوبری، تطبیق خیارات،

خيار تغدر تسليم

اگر چیزی را بفروشد به گمان اینکه تسلیم آن ممکن است مثل حیوان بیابانی و سپس ناتوان از تسلیم آن شد مشتری مخیر است، چون مبیع قبل از قبض مشتری در ذمه بایع است و مخیر است که معامله را بهم بزند یا باشد و اینجا ارش معتبر نیست چون ارش در مقابل معامله‌ای نیست بلکه در مقابل خيار عیب است.^۱

در ماده ۳۹ قانون چنین آمده «در صورتی که تأمین کننده در حین معامله به دلیل عدم موجودی کالا و یا عدم امکان اجرای خدمات نتواند تعهدات خود را انجام دهد، باید مبلغ دریافتی را فوراً به مخاطب برگرداند، مگر در بیع کلی و تعهداتی که برای همیشه وفای به عهد غیرممکن نباشد و مخاطب آماده صبر کردن تا امکان تحویل کالا و یا ایفای تعهدات باشد. در صورتی که معلوم شود تأمین کننده از ابتدا عدم امکان ایفای تعهد خود را می دانسته، علاوه بر لزوم استرداد مبلغ دریافتی به حداکثر مجازات مقرر در این قانون نیز محکوم خواهد شد. بنابراین قانونگذار خيار تغدر تسلیم را به طور صریح در قانون تجارت الکترونیکی بیان نموده است، بر این اساس اگر فروشنده از ابتدا بر ناتوانی خود بر تسلیم اطلاع داشته باشد، او را علاوه بر اجبار به استرداد مال خریداری شده به مجازات می‌رسانند. اما در موردی که مبیع کلی باشد و مورد معامله یکی از افراد کلی باشد و نیز در موردی که مورد معامله تعهدی باشد که عین وفای به آن متعذر نباشد در صورتی که خریدار آماده صبر کردن تا تحویل کالا و یا انجام تعهد باشد خيار تغدر تسلیم جاری می‌شود.^۲

با توجه به بررسی خيارات در بیع چه سنتی و چه الکترونیکی می‌توان به این نتیجه رسید که پایه هر معامله صحیح و جایز است با توجه به شرایط یاد شده و هر گاه شرایط یاد شده به درستی انجام نشود شارع و قانون برای اینکه مشتری و خریدار دچار بیع غرری نشوند یک سری اختیاراتی بنام خيارات قرار داد تا بتوانند آن نقص را در بیع الکترونیکی جبران کنند.

^۱ - شهید ثانی؛ امینی، آیتی، تحریر روضه شرح لمعه، ص ۲۰۹.

^۲ - محسن رضوی اصل، بررسی خيارات، صص ۱۲۶-۱۲۵.

فهرست منابع

۱. احمدی، آهنگران، پنجه‌ور، امیر، حمدرسول، جواد، مبانی مشروعیت قراردادهای الکترونیکی، فصلنامه علمی، پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال دهم.
۲. ارباب، حمیدرضا، تجارت الکترونیک B2B، چاپ پردیس دانش، ۱۳۹۶.
۳. ، مقدمه‌ای بر تجارت الکترونیک، نشر نی، چاپ غزل، ۱۳۹۴.
۴. افضل‌قادر، فریبا، بررسی احکام و آثار عقد مطلق در فقه و حقوق موضوعه، فقه و حقوق خانواده.
۵. اکبری، کریمی، آل بویه، محمد، عباس، علی، مطالعات تطبیقی شرایط صحت قراردادهای الکترونیکی در اسناد تجاری بین‌المللی حقوق ایران و هندوستان.
۶. ایروانی، میرزا علی، حاشیه مکاسب، ناشر تهران- کیا
۷. آشتیانی، محمد حسین، بحرال فوائد، موسسه تاریخ العربی، بیروت، لبنان
۸. بهائی، محمد بن حسین، زبدة الاصول، ج ۱، چاپ فارس، قم، ۱۳۸۱ ش.
۹. پیمبر پور، رضا، شرح و ترجمه دروس تمهیدیه فی الغته الاستدلالی، ناشر عالمه، چاپ گله، ۱۳۹۵.
۱۰. تقی زاده، ذوالفقاری آرانی، ابراهیم، مژگان، جایگاه خیار در قراردادهای الکترونیکی، دیدگاههای حقوقی و قضایی، پاییز ۱۳۹۰، شماره ۵۵.
۱۱. توحیدی، مصباح الفقاها، تقریرات درس نوین.
۱۲. جوهری فارابی، ابونصیر اسماعیل بن حماد، الصحاح تاج اللغة و صحاح العربیه، مترجم: عطار احمد عبدالغفور، دارالعلم للملایین، بیروت، ۱۴۰۷.
۱۳. حسینی روحانی، محمدصادق، فقه الصادق، قم، ناشر آیین دانش، ۱۳۴۵ ه.ق.
۱۴. حسینی یزدی فیروزآبادی، مرتضی، عنایة الاصول، چاپ فیروزآبادی، قم.
۱۵. حکیم، محمد تقی، الاصول العامه، ناشر مجمع جهانی اهل البیت.
۱۶. حیدری، حسین، وضعیت ثمن در قراردادهای الکترونیکی از منظر فقه و حقوق ایران، فصلنامه علمی پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی.
۱۷. خادمی کوشا، محمدعلی، مقاله شرط توالی در قراردادهای الکترونیکی، پژوهشهای فقهی دوره ۱۴ - شماره ۳.
۱۸. خانی، کامران، مریوانی، ناصر، عقود الکترونیکی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه ایران، مبانی فقهی حقوق اسلامی، سال ۹، شماره ۱۷، ۱۳۹۵.
۱۹. خمینی، روح الله، البیع، موسسه مطبوعات اسماعیلیان قم.
۲۰. خمینی، روح الله، ترجمه تحریر الوسیله، مترجم علی اسلامی، ناشر دفتر تبلیغات.
۲۱. خوئی، محمد تقی، الشروط و الاسترامات السبعیه فی العقود، دارالمورخ العربی، بیروت.
۲۲. رضوی اصل، محسن، بررسی خیار فقهی در قانون تجارت الکترونیکی، حقوق مجلات نورمگز، ماهنامه کانون شماره ۱۲۸، اردیبهشت ۱۳۹۱.
۲۳. رفیعی، احمدرضا، بررسی صحت یا بطلان عقد مکره، پژوهشنامه متین

۲۴. زبیدی، مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، ناشر دارالفکر.
۲۵. السان، مصطفی، کتاب حقوق تجارت الکترونیک، سازمان چاپ و انتشارات وابسته به اوقاف و امور خیریه، ۱۳۹۱.
۲۶. شکوری مقدم، محسن، حقوق تجارت الکترونیک، نشر ذره، تهران.
۲۷. صدر، محمد باقر، دروس علم الاصول، چاپ موسسه نشر اسلامی وابسته به جامعه مدرسین.
۲۸. عاملی، محمد بن مکی، القواعد الفوائد، کتابفروشی مفید، قم، ایران.
۲۹. العین، خلیل بن احمد الفراهیدی، موسسه میلاد، باقری قم، ۱۴۱۴.
۳۰. غروی نائینی، محمد حسین، فوائد الاصول.
۳۱. فیاض، عبدالحسین، شرح مکاسب، ناشر امام حسین بن علی (ع)، تقریرات درس علی محمدی خراسانی.
۳۲. فیروزآبادی، مجد الدین محمد بن یعقوب، قاموس المحيط و القابوس الوسیط فی اللغة، دارالعلم، بیروت لبنان.
۳۳. مانیان، امیر، مبانی تجارت الکترونیک، ترجمه محمدرضا زندی منش، شاهین صالحانی، چاپ ششم، ناشر نگاه دانش، ۱۳۹۷.
۳۴. محقق داماد، مصطفی، قواعد فقه، مرکز نشر علوم اسلامی، تهران.
۳۵. مشکینی، علی، اصطلاحات الاصول، نشر هادی، قم.
۳۶. مقامی نیا، محمد، نحوه انعقاد قراردادهای الکترونیکی و ویژگیهای آنها.
۳۷. مقدم، الماسی، اخلاقی، علی، نجادعلی، بهروز، مقام حقوق و تکالیف متعاملین در بیع الکترونیکی.
۳۸. مورال چی شیلدز، تجارت الکترونیک برنامه ریزی و منابع سازمان، ترجمه دکتر علی پارسائیان، دکتر پیام حنفی زاده، چاپ قم، انتشارات ترمه، ۱۳۹۷.
۳۹. موسوی بجنوردی، حسن، قواعد الفقیهه.
۴۰. نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام.
۴۱. هاشمی، شاهرودی، محمد، فرهنگ فقه مطابق فتوا اهل بیت.

نشریات

۱. اکبری، محمد، عباس کریمی، علی آل بویه، مطالعه تطبیقی صحت معاملات، دو فصلنامه شبه قاره دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۳۴، سال دهم.
۲. صیامی، وحید، ویژه نامه بانکداری عصر ارتباط، شماره ۱۴.
۳. هنرمند، مهدی، نورگهر، تجارت الکترونیک، قراردادهای الکترونیکی، ماهنامه دادرش شماره ۸۵.

سایت‌ها

ویکی فقه، سایت دانشنامه حوزوی.